

Elfstedenkoorts in medialand

Meer
weten?

Internet

- www.nieuwsmonitor.net
- Twitter: *@Nieuwsmonitor*

Onderzoekers

Nel Ruigrok

- 06 27 588 586
- nelruigrok@nieuwsmonitor.net

Joep Schaper

Kasper Welbers

Carina Jacobi

Pauline van der Beek

De dooi is ingetreden en de droom op een Elfstedentocht is in rook opgegaan. Niet alleen voor de professionele deelnemers of andere schaatsminnende Nederlanders, ook voor het journaal. De afgelopen weken stonden de kranten en tv programma's bol van de 'Tocht der tochten' en werd ieder detail erover besproken. De dagen na de beslissing van de rayonhoofden om de tocht definitief niet door te laten gaan begon ook de kritiek op de media. In hoeverre was de journalistiek nou doorgeschoten? Youp van 't Hek sprak in NRC Handelsblad over een 'overdosis' aan nieuws. Hij vergeleek daarbij de Elfstedentocht en Ajax met het nieuws over Syrië. Met de woorden "klaar met Friesland en weg met Ajax. Zodat we het over Syrië kunnen hebben. Over wat? Syrië! Is daar wat aan de hand dan?" beëindigde hij de column. In dit rapport kijken we in hoeverre Van 't Hek gelijk heeft. Ging de aandacht voor de Elfstedentocht en Ajax ten koste van het nieuws over Syrië of ging het ten koste van ander nieuws?

→ Wat is nieuws?

Nieuws is geen gegeven, maar de uitkomst van een selectieproces. Journalisten en nieuwsredacties beslissen welke gebeurtenissen relevant zijn voor hun publiek. Zij selecteren gebeurtenissen op nieuwswaarde. Uit onderzoek naar deze selectie van nieuws komt een aantal factoren naar voren die de nieuwswaarde van gebeurtenissen kunnen verhogen (Galtung & Ruge 1965; Harcup & O'Neill 2001):

- *conflict en negativiteit*: conflicten tussen actoren en slecht nieuws zijn nieuwswaardiger dan overeenstemming tussen actoren en goed nieuws;
- *onverwacht en niet-ambigu*: onverwacht, helder nieuws is eerder nieuwswaardig dan een complexe gebeurtenis die al op de agenda stond;
- *macht en personalisering*: gebeurtenissen, vooral als die machtige landen en bekende, invloedrijke personen betreffen, worden eerder als nieuws gebracht dan abstracte ontwikkelingen;
- *nabijheid*: hoe herkenbaarder het nieuws is door de geografische- of culturele nabijheid ervan, des te groter de kans dat de gebeurtenis voor een medium nieuwswaardig wordt;
- *continuïteit en compositie*: is een gebeurtenis eenmaal nieuws, dan neemt de kans toe dat deze nieuws blijft. Echter, wanneer een gebeurtenis (te) lang in het nieuws is, vermindert de kans weer dat de gebeurtenis nieuws wordt.

Hoe hoger een verhaal scoort op een of meer van deze criteria, des te hoger de nieuwswaarde die het medium eraan toekent, en des te groter de kans dat een gebeurtenis nieuws wordt. Combinaties van deze factoren zorgen daarom voor een nog hogere nieuwswaarde. De Elfstedentocht is een nationaal event, dat erg nabij staat voor veel Nederlanders. Een belangrijke nieuwswaarde derhalve. Dit geldt ook voor de nieuwswaarde onverwacht. "Het is alweer 15 jaar geleden" dat er een tocht werd gehouden, waardoor de kans op een nieuwe tocht aanzienlijk nieuwswaardiger wordt dan als het ieder jaar raak zou zijn. Wat betreft de continuïteit en compositie pastte de Elfstedentocht in het klassieke plaatje van de opbouw van een nieuwsverhaal. Met aanhoudende vorst en Rayonhoofden die bij elkaar kwamen en de uiteindelijke beslissing bleef de tocht steeds zorgen voor nieuw nieuws.

Wat het nieuws over Ajax betreft geldt dat de perikelen gepaard gaan met veel conflict en negativiteit. Tevens is er sprake van een machtsstrijd en wordt het conflict in sterke mate gepersonaliseerd, met een beroemdheid als middelpunt. Sterke nieuwswaarden derhalve. Ook bij Ajax geldt dat de bestuursproblemen continuïteit vertonen met nieuwe rechtszaken en ontwikkelingen die zorgen voor nieuwe feiten rond het conflict. Ook geldt voor Ajax dat het nieuws nabij is voor veel mensen. Iedereen kent Ajax en houdt van de club of haat de club.

Dit laatste geldt in mindere mate voor Syrië. De geografische en culturele nabijheid is aanzienlijk minder waardoor het nieuws uit Syrië minder snel onze media zal halen. Echter het conflict dat daar

gaande is, is van dermate omvang en betekenis dat het wel weer nieuwswaardig wordt. Ook de continuïteit van het conflict zorgt ervoor dat het nieuwswaardig blijft voor de Nederlandse media.

De besproken onderwerpen betreffen vooral onderwerpen die niet dagelijks op de media-agenda staan. De Nederlandse politiek is dat wel. Dagelijks zijn er artikelen te vinden waarin wordt gesproken over de Nederlandse politiek. Om de vergelijking tussen de onderwerpen iets breder te trekken, kijken we daarom ook naar de aandacht voor de Nederlandse politiek.

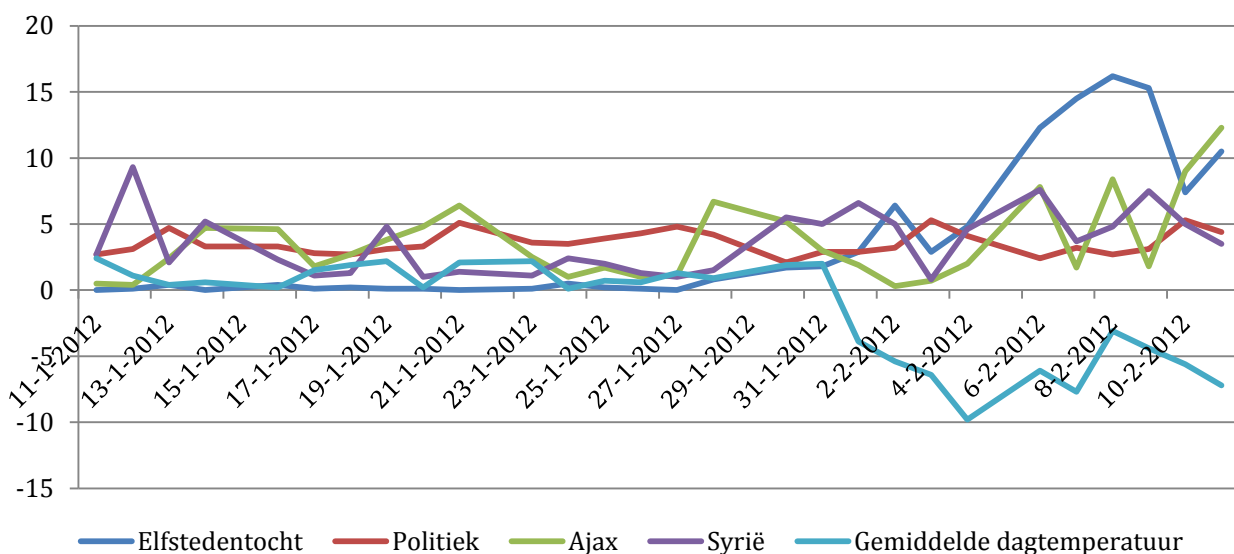
→ Nieuwsmedia en methode

Deze media-analyse is gebaseerd op een automatische inhoudsanalyse¹. We hebben met verschillende zoekstrings gezocht naar artikelen over de volgende onderwerpen: Elfstedentocht, (bestuursproblemen) Ajax, Nederlandse politiek en Syrië. We hebben gezocht op Elfstedentocht/elfstedentochten voor Elfstedentocht, op Syrië voor Syrië, op een combinatie van woorden als bestuur en commissarissen en Ajax voor de bestuursperikelen bij de club en voor het Nederlandse politieke nieuws hebben we gekeken naar alle artikelen waarin een politieke partij voorkomt of een partijleider. In het onderzoek hebben we de volgende dagbladen meegenomen: *de Volkskrant*, *Trouw*, *De Telegraaf*, *AD*, *NRC Handelsblad*, *NRC Next*, *De Pers*, *Metro & Sp!ts*. Daarnaast hebben we gekeken naar de televisieprogramma's: *Vandaag de Dag*, *EénVandaag*, *De Wereld Draait Door*, *NOS journaal van 20.00 uur*, *Nieuwsuur*, *PowNews* en *Pauw & Witteman*. De periode beslaat alle artikelen/uitzendingen van 11 januari 2012 tot en met 11 februari 2012.

→ Elfstedenkoorts in de dagbladen

Om goed te kunnen vergelijken in hoeverre de Elfstedenkoorts toenam en of dit ten koste ging van ander nieuws hebben we het volgende gedaan: we hebben alle artikelen per onderwerp genomen en daarbij gekeken naar het aantal woorden dat is geschreven over het onderwerp voor de hele periode. Vervolgens hebben we per dag de relatieve aandacht voor het onderwerp genomen. Deze exercitie is nodig omdat er iedere dag meer over Nederlandse politiek wordt geproken dan over de andere onderwerpen wat een vertekent beeld geeft. Door het relatief te maken kunnen we "de koorts" het beste meten. Naast deze relatieve aandacht voor de onderwerpen hebben we tevens de gemiddelde dagtemperatuur zoals gemeten in De Bilt meegenomen in de figuur. Deze cijfers zijn afkomstig van het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI).

Figuur 1. Aandacht voor de Elfstedentocht, Ajax, Politiek & Syrië in de dagbladen

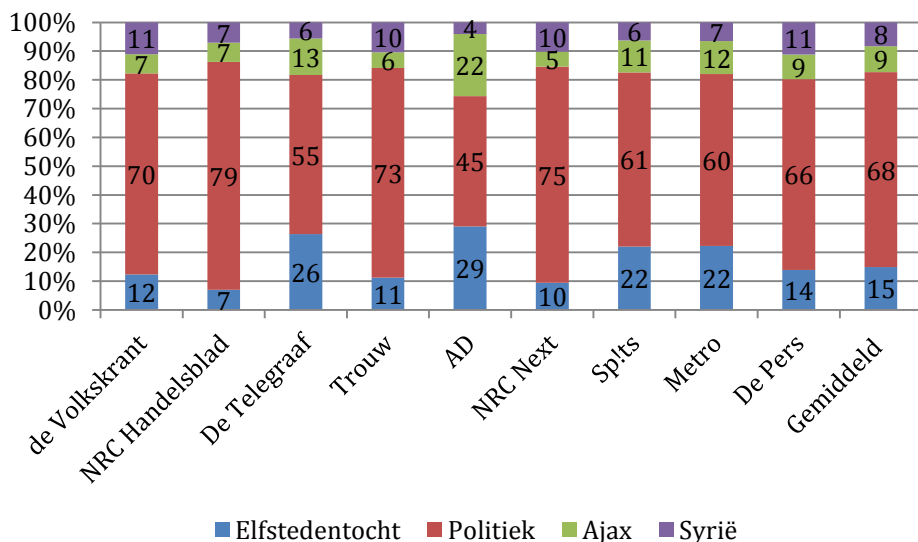
Leesvoorbeeld: op 11 januari 2012 vinden we 3% van het totale nieuws over Syrië dat in de hele periode is geschreven terug in de dagbladen. Op deze dag was het gemiddeld 2,4 graden in De Bilt.

¹ Zie www.nieuwsmonitor.net/methode voor de beschrijving van de methodes die we hanteren voor zowel de automatische als de handmatige analyse.

Nog voordat de gemiddelde dagtemperatuur onder 0 komt ontstaan er reeds geruchten over de Elfstedentocht. De eerste minimumtemperatuur die het vriespunt passeert is op 14 januari en de prognoses zien er eind januari gunstig uit. In figuur 1 is te zien dat de koorts (relatieve aandacht voor de Elfstedentocht) in de dagbladen toeneemt. Op woensdag 8 februari, wanneer het besluit wordt genomen dat de Elfstedentocht niet door zal gaan, is het hoogtepunt van de Elfstedenkoorts. Het nieuws dat de tocht niet door gaat zien we pas terug in de krant van 9 februari. Dat nieuws levert dus al minder berichten op dan de aanloop naar het nieuws en de hoop dat het wel door zou gaan. Echter, daarna is er nog een paar dagen aandacht voor de tocht, onder andere door verslagen van mensen die toch de Tocht der tochten zijn gaan schaatsen.

Op 8 februari is het totaal aantal artikelen over de Elfstedentocht in de 10 kranten 109, bijna 10 artikelen per dagblad. In totaal besteden de negen kranten bijna 240 duizend woorden aan de Elfstedentocht. Ter verelijking: over de Nederlandse politiek werden ruim een miljoen woorden geschreven, terwijl de bestuursperikelen rond Ajax werd besproken in ruim 144 duizend woorden. De berichtgeving over de gebeurtenissen in Syrië tenslotte besloeg ruim 130 duizend woorden. Bekijken we de aandacht per krant, dan zien we het volgende beeld.

Figuur 2. Verdeling van de aandacht per dagblad

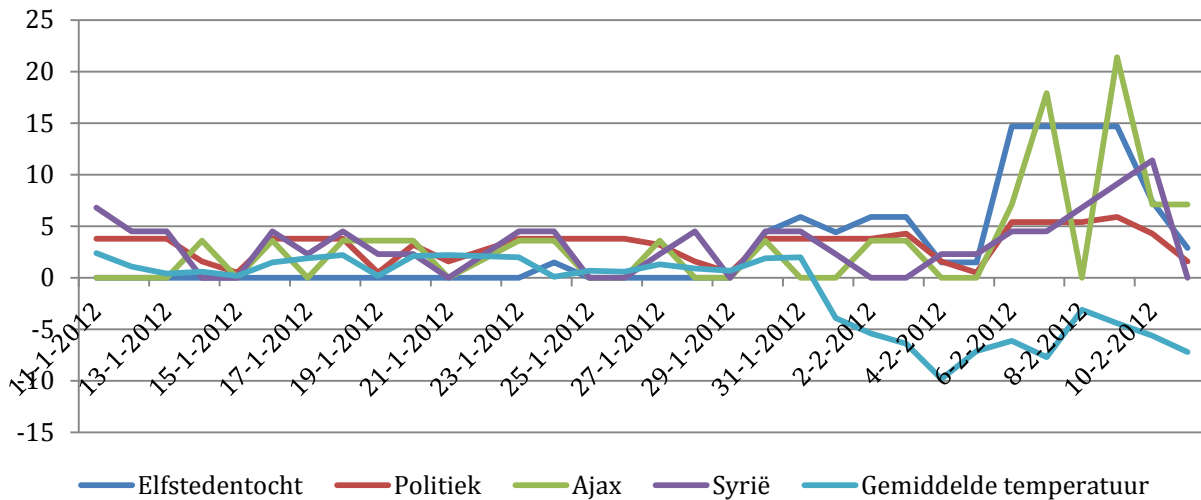
Het Nederlandse politieke nieuws overheerst in de dagbladen. Dat is niet vreemd aangezien naast het nieuws over de politiek zelf ook veel andere onderwerpen aan politiek gekoppeld worden. Zelfs de Elfstedentocht werd 'politiek' door het voorstel van de PVV om de Elfstedentochtdag tot nationale feestdag te verklaren. Een duidelijk verschil is te zien tussen de 'kwaliteitskranten' aan de ene kant en de populaire kranten aan de andere kant. *de Volkskrant*, *NRC Handelsblad*, *Trouw* en *NRC Next* besteden aanzienlijk meer aandacht aan de politiek dan *De Telegraaf* en het *AD*. De gratis bladen bevinden zich tussen de beide uiterste in. De focus in zowel *De Telegraaf* als in *AD* ligt sterker op de sportieve aspecten van het nieuws. Zowel de Elfstedentocht als Ajax krijgen in het *AD* relatief de meeste aandacht, gevolgd door *De Telegraaf*. In *Metro* en *Spits* zien we meer aandacht voor deze gebeurtenissen dan in *De Pers*. Deze gratis krant lijkt in de verdeling van het nieuws in deze analyse meer op de 'kwaliteitskranten' dan op de andere gratis dagbladen.

→ Elfstedenkoorts op Televisie?

Eenzelfde analyse hebben we uitgevoerd voor de dagelijkse actualiteitenprogramma's van de publieke omroep. In deze analyse hebben we gekeken naar het aantal uitzendingen waarin de verschillende onderwerpen worden genoemd².

² Een weging naar de lengte van de items is hierbij niet mogelijk omdat in de ondertiteling die we gebruiken voor deze analyse geen onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende items van een uitzending.

Figuur 3. Aandacht voor de Elfstedentocht, Ajax, politiek & Syrië op televisie

Leesvoorbeeld: op 11 januari 2012 vinden we 6,8% van het totale nieuws over Syrië dat in de hele periode is geschreven terug in de dagbladen. Op deze dag was het gemiddeld 2,4 graden in De Bilt.

We zien dat ook op televisie de aandacht voor de Elfstedentocht reeds begint wanneer het kwik nog boven nul is. De Elfstedentocht wordt voor het eerst genoemd door PowNews op 24 januari: *“De voorspelde horrorwinter is tot op heden achterwege gebleven. In plaats daarvan zijn de eerste lammetjes alweer geboren en schieten de krokussen de grond uit. Maar als we de kenners moeten geloven zit ie er nu toch echt aan te komen. Dan gaan de temperaturen richting -10. Dan gaat die vervelende Piet Paulusma roepen dat de Elfstedentocht gereden gaat worden. Ik verwacht dat we in februari wel even op schaatsen komen.”*

Op 30 januari spreken 3 programma's al over de Elfstedentocht, maar dan in De Wereld Draait Door op 30 januari. Matthijs van Nieuwkerk zegt: *“In Noordlaren wordt al op natuurijs geschaatst. De eerste marathon op natuurijs is deze week. Maar dat is allemaal bijzaak bij de moeder aller schaatswedstrijden, de Elfstedentocht. Vijftien jaar geleden voor het laatst verreden. Gaat het gebeuren? Aan tafel, ooit wereldkampioen sprint Erben Wennemars...en tweede bij de laatste tocht der tochten in 1997 Erik Hulzebosch. Beiden gaan meedoen.”* Wennemars en Hulzebosch waren op 6, 7 en 8 februari wederom te gast bij DWDD om verslag te doen van hun “Elfstedenkoorts”.

De Elfstedenkoorts begint ook hier eind januari en piekt op 6, 7 en 8 februari. Op deze dagen vinden we maar liefst 15 items per dag op televisie die de Tocht der tochten bespreken. Daarna neemt de aandacht snel af. In deze periode is er tevens veel aandacht voor de volgende ronde in de ‘tragedie’ rond Ajax. Deze berichtgeving laat echter een ander patroon zien. De pieken zijn hoger, maar worden voorafgegaan door minder nieuws. In andere woorden, van toenemende ‘koorts’ is hier geen sprake. Eerder is er sprake van een ‘running story’ die piekt op het moment dat er een nieuwe ontwikkeling plaatsvindt, zoals de uitspraak van de rechter. Ook hier zien we dat de aandacht voor Syrië wel door blijft gaan, met uitzondering van 3 februari. Sterker nog, ook de aandacht voor Syrië neemt toe op het moment dat de climax rond de Elfstedentocht zich voltrekt.

→ Conclusie

De media-aandacht voor de Elfstedentocht was groot en massaal. De aandacht voor de Elfstedenkoorts is een typisch voorbeeld hoe media te werk gaan bij het selecteren van nieuws. Het is relevant voor bijna het hele land, het is onverwacht, spannend en spectaculair. Hoe de mediahype tot stand kwam is niet alleen een gevolg van deze selectie. Een ander aspect, of nieuwsaarde, speelt hierbij ook een rol, namelijk “hebben andere media hier al over bericht?” Een medium begint en andere media volgen en

masse. Dit was duidelijk te zien in de berichtgeving vanaf 30 januari. De temperatuur daalt, het E-woord valt en media gaan speculeren. Iedereen bemoeit zich ermee. Media lopen achter elkaar aan om niets te missen. Media zijn actief op zoek naar nieuws of maken zelfs nieuws, door actief zelf polshoogte te gaan nemen en meningen te verzamelen die de geruchtenstroom doet toenemen. Ook de politiek ziet z'n kans schoon en pikt een graantje mee. Een actievere rol van media dan bij de berichtgeving over zowel Ajax als Syrië. Daar zien we dat de berichtgeving vooral gestuurd wordt door (nieuwswaardige) gebeurtenissen: de uitspraak van het hof en het veto van Rusland en China in de Veiligheidsraad om de Syrische president Assad te verzoeken af te treden.

Ook nadat duidelijk is dat de tocht niet door zou gaan zien we nog steeds veel artikelen. Een collectieve rouwverwerking, met de journalist voorop. Twee pagina's besteedt de Volkskrant aan een verslag van de eigen redacteur die toch de tocht der tochten is gaan schaatsen. En zij zijn niet de enige. Ook op televisie zien we lange verslagen over bekende en minder bekende schaatsers die zich richting Friesland begeven. Uiteindelijk zorgt de hoeveelheid nieuws voor een *overload* zelfs bij het publiek. In een recente peiling van Maurice de Hond zegt 67% "Ja" op de vraag of zij van mening zijn dat de media te veel aandacht hebben geschonken aan de Elfstedentocht.

Ten koste van wat ging het nieuws? In ieder geval ging de overdosis Elfstedentocht niet ten koste van aandacht voor Syrië zoals Youp van het Hek suggereert in zijn column van afgelopen zaterdag. De aandacht voor de gebeurtenissen in Syrië namen de laatste dagen ook toe. Overigens geheel volgens verwachting, kijkend naar de gebeurtenissen in Syrië. De gebeurtenissen waren dermate ernstig en er vielen zoveel slachtoffers dat het (weer) nieuwswaardig wordt voor de media. Daar kwam bij dat ook de internationale gemeenschap zich ging bemoeien met het conflict. Het veto van Rusland in de Veiligheidsraad bleef hierbij niet onopgemerkt in de media. Het nieuws over de Elfstedentocht gaat in de dagbladen enigszins ten koste van de berichtgeving over de Nederlandse politiek, zo lijkt het, maar veel waarschijnlijker is het dat ten koste ging van andere kleine gebeurtenissen die nu geen nieuws zijn geworden. Nieuwswaarden zijn wat dat betreft een zero-sum game, waarbij kleine gebeurtenissen totaal de boot kunnen missen wanneer zij toevallig gelijk vallen met een groot, nieuwswaardig event zoals de Elfstedentocht.